

UN SOMBRERO

ȘI O FRUMOASĂ JAPONEZĂ CARE DOARME

Încă de la debutul din 1964, cu volumul *A Confederate General from Big Sur* (1964), Richard Brautigan* a stârnit reacții dintre cele mai diverse. Stilul său ironic, concis, a fost considerat când infantil, când genial. În mod sigur, însă, Brautigan a adus un suflu nou în literatura americană, păstrând în textele sale spiritul anticonformist al Generației Beat. Mai mult, Richard Brautigan a fost un personaj în sine, care nu avea cum să nu atragă atenția. Așa cum numai în America se poate întâmpla, Brautigan a cunoscut atât sărăcia, cât și faima. A cunoscut disperarea și tristețea spitalelor de psihiatrie, fiind diagnosticat de tânăr cu paranoia schizoidă. În iubire, a fost un duplicitar, cu obiceiuri nu tocmai decente. A cunoscut, de asemenea, și patima alcoolului. Pe copertele volumelor sale, ținea să apară de fiecare dată o fotografie cu el, și asta nu neapărat pentru că avea un exagerat cult al personalității. În 1984, se sinucide la numai 49 de ani. Trupul său a fost găsit după aproape o lună, alături de un revolver de calibrul 44.

Atât în poezia, cât și în proza sa, protagonistul este el, Richard Brautigan, de unde probabil și ideea fotografiilor de pe copertele volumelor sale. În ceea ce privește proza, criticii ezită în ierarhiile lor între *Trout Fishing in America* (1967), *In Watermelon Sugar* (1968), *Sombrero Fallout: A Japanese Novel* (1976) și *Dreaming of Babylon: A Private Eye Novel 1942* (1977). Dintre cele enumerate mai sus, au apărut în traducere românească: *La pescuit de păstrăvi în America* (traducere de Liviu Bleoca, Polirom, 2004) și *În zahăr de pepene* (traducere de Liviu Bleoca, Polirom, 2004). În 2019, a apărut în ediție românească, la Editura Paralela 45, și microromanul *Căderea unui sombrero*, în traducerea lui Cosmin Perța, cartea lui Brautigan probabil cea mai nedreptățită de critică. În același timp, este, așa spune, și cea mai personală semnată de scriitorul american.

În San Francisco-ul anilor 1970, un umorist american celebru – nu i se dă numele, dar ghicim imediat că este vorba de un dublu al autorului – încearcă să scrie o poveste despre un sombrero apărut de niciunde în mijlocul străzii unui orașel american. Lipsit de inspirație, scriitorul aruncă foile scrise la coșul de gunoi, unde acestea capătă viață proprie, lăsând povestea să se scrie mai departe. Umoristul nostru este mai preocupat deocamdată de suferința provocată de recenta despărțire de o frumoasă japoneză, Yukiko, medic într-un spital de psihiatrie. Iată cum deja două ele-

mente autobiografice apar în acest plan al microromanului: spitalele de psihiatrie și pasiunea lui Brautigan pentru femeile japoneze. Trebuie menționat că microromanul este un adevărat tur de forță, totul întâmplându-se într-o singură oră. Mai toți cei care au scris despre *Căderea unui sombrero* au identificat două planuri ale narațiunii, cel al scriitorului aflat în impas și cel al poveștii sombreroului apărut de nicăieri într-un orașel american. De fapt, sunt trei planuri, cel de-al treilea aparținând frumoasei Yukiko. Este planul calmității, contraponderea celorlalte două. „Pentru anumiți bărbați – ne spune naratorul –, cea mai frumoasă imagine din lume este aceea a unei japoneze dormind. Vederea părului ei lung și negru, plutind lângă ea ca o încrângătură de crini negri, îi face să-și dorească să moară și să fie transportați într-un paradis plin de japoneze dormind, care nu se trezesc niciodată, ci dorm în continuu, visând vise minunate.”

Povestea aceluia sombrero misterios este spusă în capitole scurte, concise și alerte. De la bun început absurdul poveștii surprinde, captând aproape toată atenția cititorului: „Un sombrero a căzut din cer și a aterizat pe strada principală în fața primarului, a vărului primarului și a unei persoane fără loc de muncă. Ziua era curată, aproape lucioasă, frecată bine de vântul deșertului. Cerul era albastru. Era albastrul ochiului omenesc, așteptând să se întâmple ceva. Nu exista niciun motiv ca un sombrero să cadă din cer. Niciun avion sau elicopter nu trecuse înainte și nici nu era vreo sărbătoare religioasă.”

Încă din primul paragraf, iată, sunt enunțate cadrul și personajele – primarul, vărul primarului și un om fără loc de muncă. Să nu uităm de motivul viitorului conflict: acel sombrero apărut de nicăieri. Nu este vorba de un sombrero obișnuit, căci sombrero-ul din această proză își schimbă temperatura în funcție de escaladarea conflictului. Dacă la început are o temperatură de -24 de grade, la apogeul conflictului temperatura va urca la 0 grade. Pe scurt, din cauza aceluia sombrero se pornește un adevărat război între locuitorii orașelului american și armata SUA.

Războaiele sunt cele mai absurde evenimente din istoria omenirii – cam așa ar suna mesajul poveștii imaginate de Brautigan. Să nu uităm că America, în momentul apariției cărții, era în plin Război Rece și purta încă semnele războiului din Vietnam. Nu cu mult timp înainte, în 1969, a

apărut unul dintre marile romane despre absurdul războiului, dar și despre traumele acestuia. Este vorba despre *Slaughterhouse-five* (*Abatorul cinci*) al lui Kurt Vonnegut, roman cu care proza lui Brautigan are multe în comun. Cu toate acestea, Norman Mailer era autorul care deținea supremația pe acest teritoriu, cu romanele sale de război. Romane serioase și foarte impresionante ca dimensiuni. El era starul. De altfel, Mailer apare și în microromanul lui Richard Brautigan. Când conflictul din orașelul american escaladează și ajunge la urechile președintelui, este trimis în calitate de corespondent însuși Norman Mailer,

bucuros și cu foarte multă atenție. L-a ridicat în așa fel încât era aproape imposibil să-l scape din nou. Cu alte cuvinte: se ținea bine de tot de firul ăla de păr japonez.”

Dintre cele trei, singurul plan ferit de ironia autorului este cel al frumoasei Yukiko. Ea este surprinsă dormind și visând, ca într-o stampă japoneză. Un singur citat este de ajuns, cred eu, pentru a exemplifica delicatețea și grija cu care este surprins acest personaj: „Dacă cineva, foarte silențios, s-ar fi aplecat peste corpul ei adormit până când ar fi ajuns foarte aproape, ar fi putut simți un miros feminin, delicat, umed, ridicându-se dinspre pielea ei care visa că se plimbă

Arbore înzăpezit

care, la întoarcere, filmat fiind și acoperit de sânge, nu poate să spună decât „Iad. Nu există alt cuvânt pentru ce e acolo. Iad.”. Bineînțeles, totul trebuie interpretat în cheie ironică, nu dramatică, deși o doză de dramatism există încifrată, cum ziceam, în mesajul poveștii acestui război absurd.

O doză de dramatism există, de asemenea, și în povestea umoristului părăsit de iubită – un umorist, trebuie spus, lipsit de umor în viața reală, asemenea lui Brautigan. Într-o oră, acesta rememorează întreaga poveste de iubire cu frumoasa japoneză Yukiko. Ironic, din toată povestea nu a mai rămas decât un fir de păr negru, găsit de eroul nostru pe podeaua apartamentului. Un fir de păr de care umoristul se agață cu toată puterea: „Singura diferență dintre el și astronom era că, în loc să caute celebritatea în cer, el căuta un fir de păr japonez, dar o secundă mai târziu a avut aceeași satisfacție a descoperirii supreme când a găsit firul. Era atât de simplu și singular în existența sa. S-a întrebat de ce nu îl văzuse înainte, doar era atât de vădit căzut în chiar fața ochilor săi. *Viața e un mister*, s-a gândit și l-a ridicat foarte

prin ploaie prin Kyoto. Apoi, acel cineva ar fi fost tentat să o atingă cu mâna, să verifice dacă nu cumva erau stropi de ploaie în părul ei, ca niște minuscule diamante electrice.”

În concluzie, *Căderea unui sombrero* este o poveste complexă, scrisă alert, sub impulsul unei fantezii suprarealiste, de un absurd extrem, în care sensurile întâmplărilor se pierd topite în visele unei frumoase japoneze. În ceea ce privește sombrero-ul din mijlocul străzii, acesta rămâne tot acolo, neobservat de nimeni, ca un obiect picat dintr-un vis și care nu poate fi observat de un ochi treaz: „Cu alte cuvinte: viața conține mai multe lucruri decât poate ochiul vedea.”

*Richard Brautigan, *Căderea unui sombrero*, traducere din limba engleză de Cosmin Perța, Editura Paralela 45, Pitești, 2019.